

AR RUMAYTHAH 14 – 15 AUGUSTUS 2004

RECONSTRUCTIE VAN GEBEURTENISSEN

RAPPORTAGE DOOR LTGEN (B.D.) C.J.M. DE VEER

NOVEMBER 2004

AR RUMAYTHAH 14 – 15 AUGUSTUS 2004

RECONSTRUCTIE VAN GEBEURTENISSEN

RAPPORTAGE DOOR LTGEN (B.D.) C.J.M. DE VEER

NOVEMBER 2004

INHOUDSOPGAVE:

INLEIDING.....	1
HOOFDSTUK 1: INLICHTINGEN EN VEILIGHEID.....	3
HOOFDSTUK 2: DE AANLOOP.....	5
HOOFDSTUK 3: DE GEBEURTENISSEN VAN 14 OP 15 AUGUSTUS.....	8
HOOFDSTUK 4: AANDACHTSPUNTEN.....	14
HOOFDSTUK 5: DE INFORMATIEVOORZIENING.....	18
HOOFDSTUK 6: TEN SLOTTE.....	23
HOOFDSTUK 7: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	24

AR RUMAYTHAH 14 – 15 AUGUSTUS 2004

RECONSTRUCTIE VAN GEBEURTENISSEN

RAPPORTAGE DOOR LTGEN (B.D.) C.J.M. DE VEER

NOVEMBER 2004

INLEIDING

In de nacht van 14 op 15 augustus 2004 heeft zich in het verantwoordelijkheidsgebied van het Nederlandse bataljon in Irak een ernstig incident voorgedaan. Een eenheid van de Koninklijke marechaussee is na afloop van een onderzoek in het centrum van de stad Ar Rumaythah beschoten. Daarbij is een lid van die eenheid dodelijk getroffen. Eenheden van de nabijgelegen B compagnie van het Nederlandse bataljon hebben een hulpoperatie uitgevoerd, waarbij ook zij zijn aangevallen en beschoten. In totaal zijn bij het incident zes Nederlandse militairen gewond geraakt.

De aard en de ernst van het incident waren voor de commandant van het Nederlandse bataljon aanleiding de gebeurtenissen te laten onderzoeken. Hij heeft daarbij om assistentie uit Nederland gevraagd. Nadat in overleg met het Openbaar Ministerie was vastgesteld dat er geen aanleiding was voor een strafrechtelijk onderzoek, hebben twee onderzoekers van de Koninklijke marechaussee het uitzendgebied bezocht om de gang van zaken vast te leggen. Over hun precieze onderzoeksopdracht heeft enige tijd onduidelijkheid bestaan, maar dat heeft de beide marechaussees er niet van weerhouden in korte tijd een rapport te schrijven waarin de nodige nieuwe informatie is verwerkt. Zij hebben begin september een rapport uitgebracht dat korte tijd later door de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee aan de chef Defensiestaf is aangeboden.

Het rapport van de Marechaussees, dat onder meer berust op een eerder, voorlopig verslag van het contingentscommando in Irak, heeft een concreter beeld van de gebeurtenissen opgeleverd. Over enkele aspecten bleef echter onduidelijkheid bestaan, in het bijzonder bij de chef Defensiestaf, de eindverantwoordelijke voor militaire operaties. Het betrof de naleving van procedures, onduidelijkheid over de geldende veiligheidsmaatregelen, een misverstand op 14 augustus en de wijze van optreden van de Nederlandse eenheden. De chef Defensiestaf heeft de minister hiervan in kennis gesteld toen hij de bewindsman op 16

september het rapport aanbood. De minister zelf had nog vragen over de inlichtingenpositie van het Nederlandse bataljon ten tijde van het incident en over zijn eigen informatiepositie. Naar het oordeel van de minister was het beeld van de gebeurtenissen daarom nog niet stabiel genoeg om de Tweede Kamer uitgebreider te informeren en om te kunnen beoordelen of er aanvullende maatregelen nodig waren en, zo ja, welke. Met het oog hierop heeft de minister de voormalige Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, Luitenant-generaal b.d. C.J.M. de Veer, gevraagd de reconstructie van de marechausseefunctionarissen te beoordelen en zo nodig aan te vullen. Bovendien heeft de minister de oud-IGK gevraagd te bezien of er procedures kunnen worden verbeterd.

Generaal De Veer heeft zich bij zijn werkzaamheden laten bijstaan door een multidisciplinaire groep met vertegenwoordigers van de secretaris-generaal, de chef Defensiestaf, de directeur Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD), de directeur Juridische Zaken, de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten, de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee, de directeur Voorlichting en de directeur Algemene Beleidszaken. Hij heeft de beschikbare documenten bestudeerd, waaronder de eerdergenoemde rapportages van het contingentscommando en van de marechausseefunctionarissen, en gesprekken gevoerd met de betrokken ambtelijke verantwoordelijken in Den Haag en met de minister. Generaal De Veer heeft vervolgens een bezoek gebracht aan de eenheden in Irak. Daar heeft hij gesproken met het personeel dat op 14 en 15 augustus bij het incident betrokken is geweest. Hij heeft, ten slotte, ook contact gehad met betrokken militairen die reeds in Nederland waren teruggekeerd.

Het resultaat van al deze werkzaamheden is een reconstructie van de feitelijke gang van zaken in en rondom Ar Rumaythah in de nacht van 14 op 15 augustus. De reconstructie is beperkt tot de ervaringen en de gang van zaken aan Nederlandse kant. Een compleet beeld van de gebeurtenissen is slechts mogelijk als de toedracht aan de Irakese kant wordt opgehelderd. Het onderzoek naar die kant van de zaak is echter een verantwoordelijkheid van de Irakese autoriteiten en heeft nadrukkelijk geen deel uitgemaakt van de opdracht van de minister. De ervaring leert bovendien dat de verschillende ervaringen van mensen onder levensbedreigende omstandigheden - en daarvan was zeker sprake - kunnen leiden tot uiteenlopende beelden van de feitelijke gebeurtenissen. Wat dat betreft zal dit incident op die regel geen uitzondering zijn. In deze wetenschap is echter wel nadrukkelijk getracht de chronologie van de gebeurtenissen en de betrokkenheid van eenheden daarbij zo goed mogelijk te beschrijven. Samen met enige aandachtspunten en aanbevelingen biedt deze reconstructie aanknopingspunten om de operationele inzet van de krijgsmacht en gerelateerde procedures verder te verbeteren.

1. INLICHTINGEN EN VEILIGHEID

Om in een militaire operatie goed te functioneren is het van belang dat de eenheden beschikken over betrouwbare inlichtingen. De eenheid militaire in Irak krijgt inlichtingen van verschillende instanties. Het Nederlandse SFIR-bataljon opereert in de provincie Al-Muthanna als onderdeel van de multinationale divisie Zuid-Oost in Basra die onder Britse leiding staat. Het hoofdkwartier van de divisie voorziet het Nederlandse bataljon van inlichtingen. Daarnaast wordt de eenheid voorzien van informatie die beschikbaar is bij de 'National Intelligence Cell' (NIC), het Contra-Inlichtingen en Veiligheid (CIV) detachement en het 'Signal Intelligence' (Sigint) detachement, onderdelen van de MIVD in het inzetgebied. Het bataljon heeft voorts een eigen tactische inlichtingencapaciteit, die onder meer gebruik kan maken van informatie die beschikbaar is gesteld door de MIVD.

De situatie in Irak is sinds de bevrijding instabiel. Het wegvallen van de gezagsstructuren na de val van Saddam Hussein heeft geleid tot een complexe en veelal onoverzichtelijke situatie. Hoewel na de instelling van de interim-regering wordt gewerkt aan de opbouw van nieuwe structuren, zijn ook deze nog verre van stabiel. In vergelijking met de situatie in de andere delen van Irak lijkt de toestand in provincie Al-Muthanna echter minder onoverzichtelijk, onder meer omdat de samenstelling van de bevolking etnisch en religieus minder heterogeen is dan elders in Irak. Ook de verhoudingen in Al-Muthanna worden echter vooral bepaald door tribale en religieuze banden.

De manier van optreden van de Nederlandse eenheden, die zich kenmerkt door een open benadering van de lokale bevolking, heeft vruchten afgeworpen. De verhoudingen met het lokale bestuur en met de lokale bevolking zijn relatief goed. Sinds de soevereiniteits-overdracht van 28 juni hebben de lokale veiligheidsinstanties meer taken en bevoegdheden van de Nederlanders overgenomen, waardoor de mogelijkheden van directe contacten met de bevolking zijn afgenomen. Tijdens reguliere patrouilles wordt de bevolking echter onverminderd vriendelijk en open tegemoet getreden.

Van een werkelijk stabiele en sterke inlichtingenpositie is in de periode dat de Nederlandse eenheden in Al-Muthanna optreden echter geen sprake. Door de ontwikkelingen in Najaf is ook in het inzetgebied van de Nederlandse militairen begin augustus de spanning opgelopen. De komst naar As Samawah en Ar Rumaythah van Sadr-aanhangers, die zowel bedreigingen uitten tegen Iraakse veiligheidsfunctionarissen als tegen eenheden van de coalitie, is niet onopgemerkt gebleven, maar heeft in de periode voorafgaand aan het

incident niet geleid tot betrouwbare inlichtingen van de lokale bevolking of van lokale functionarissen.

Gezien de kwetsbare inlichtingenpositie is het van groot belang dat bij de vergaring, de verwerking en de analyse van inlichtingen op alle plaatsen en op alle niveaus nadrukkelijk wordt gezien hoe de inzichten en vooruitzichten ten goede kunnen komen van de eenheden in het operatiegebied. De directeur MIVD en de chef Defensiestaf hebben hiertoe inmiddels initiatieven genomen. Het belang van de inlichtingenpositie van het bataljon in Al Muthanna in de resterende periode tot 15 maart 2005 kan echter niet genoeg worden onderstreept, te meer omdat de spanningen ook in deze provincie verder kunnen oplopen in de aanloop naar de verkiezingen en daarna.

Het Nederlandse detachement staat onder operationele leiding van de Britse divisiecommandant. Specifieke maatregelen die de wijze van optreden betreffen, worden met hem besproken. Iedere dag om 08.15 uur heeft de bataljonscommandant een bijeenkomst met zijn staf en de commandanten van de eenheden die op As Samawah zijn gelegerd, zoals de A compagnie, de marechaussee, de inlichtingencel, de explosievenopruimingsdienst en het Cimic-detachement. In de ochtendbriefing passeert de afgelopen 24 uur de revue en wordt de inlichtingen- en veiligheidssituatie in de komende 24 uur besproken. Aanvullende veiligheidsmaatregelen worden altijd in deze ochtendbriefing afgekondigd en vervolgens doorgegeven aan de commandanten van de beide andere compagnieën en van het helidetachement. Gebleken is dat de veiligheidsmaatregelen die op 14 augustus bij het Nederlandse bataljon van kracht waren, in overeenstemming waren met de richtlijnen en de adviezen van de divisie en van de chef Defensiestaf in Nederland. Het betreft onder meer de paraatheid, de beschermingsmaatregelen, de samenstelling en taken van patrouilles en de zwaarte van de bewapening. Dergelijke maatregelen gelden voor alle eenheden van het Nederlandse detachement. In de gevallen dat sprake is geweest van waarschuwingen voor aanslagen tegen Nederlandse militairen zijn de patrouilles geïntensiveerd of zijn andere maatregelen genomen en zijn vijandige acties uitgebleven.

2. DE AANLOOP

Om de reconstructie van het incident in de nacht van 14 op 15 augustus in de juiste context te plaatsen is het zinvol eerst stil te staan bij vier gebeurtenissen die daaraan vooraf gingen. Het betreft een schietincident in Ar Rumaythah in de avond van dinsdag 10 augustus waarbij militairen van de B compagnie zijn betrokken, het onderzoek daarnaar dat de marechaussee een dag later begint, de bijeenkomst van de 'security council' van Ar Rumaythah op donderdagavond 12 augustus en een misverstand op zaterdagmiddag 14 augustus over de plaats waar de marechaussee die avond onderzoek gaat doen naar het incident.

De situatie in Ar Rumaythah

Laat op de avond van dinsdag 10 augustus doet zich in Ar Rumaythah een schietincident voor waarbij militairen van de B compagnie betrokken zijn. De Nederlandse militairen worden beschoten en verkeren in de veronderstelling - het loopt tegen middernacht en het is donker - dat het vuur uit of van nabij een langzaam naderende vrachtauto komt met bewapende personen er omheen. Naar later blijkt wordt de vrachtwagen vanwege motorpech geduwd door bewakers van het gerechtsgebouw, die wel bewapend zijn maar niet schieten. Het vuur is dus afkomstig geweest van een andere positie. Tijdens het schietincident vuren de Nederlandse militairen ongeveer 250 patronen op de vrachtauto af. Daarbij raakt de Irakese burgerchauffeur gewond. Aan Irakese zijde leidt het incident tot zeer negatieve reacties. Zo verklaart de plaatselijke politiecommandant aanvankelijk dat Nederlandse militairen het vuurgevecht waren begonnen. De 'blauwe' marechaussee wordt zoals gebruikelijk belast met het onderzoek naar de Nederlandse betrokkenheid bij het incident.¹

De situatie in de stad is op 12 augustus aan de orde in de 'security council' van Ar Rumaythah, het orgaan waarin lokale autoriteiten en veiligheidsinstanties met de commandant van de B compagnie de ontwikkelingen in en rondom de stad bespreken en maatregelen overeenkomen. In de bijeenkomst van 12 augustus worden de toenemende spanning en aanwijzingen voor aanslagen tegen Nederlandse militairen besproken en ook de onvrede bij de plaatselijke politie over de toezichthoudende rol van de Koninklijke marechaussee. Er wordt echter ook afgesproken dat de Irakese autoriteiten nadrukkelijker hun verantwoordelijkheid voor de veiligheid zullen nemen. Zij zullen zich vooral concentreren op de veiligheid in de stad, terwijl de Nederlandse eenheden zich meer zullen richten op de veiligheid in de buitengebieden. De compagniescommandant stemt met deze taakverdeling in, onder het uitdrukkelijke voorbehoud dat Nederlandse eenheden te allen tijde toegang tot

¹ De 'blauwe' marechaussee, die op last van het Openbaar Ministerie de opsporingstaak uitvoert, wordt onderscheiden van de 'groene' marechaussee, die op last van de chef Defensiestaf de militaire politietaak uitvoert.

het centrum behouden als de veiligheidssituatie dat nodig mocht maken en dat konvooien en bezoeken van en naar de basis van de B compagnie vrije doortocht door de stad behouden.

De afspraken worden aan Nederlandse zijde als een positieve ontwikkeling beschouwd, zij het dat het wel noodzakelijk wordt geacht de uitvoering ervan wekelijks in de 'security council' te bespreken. In overeenstemming met deze afspraken draagt de compagniescommandant vervolgens zijn eenheden op de patrouilles in het centrum van de stad te staken. Deze opdracht, die ook in het dagelijkse situatierapport aan de bataljonsstaf op de gebruikelijke, directe manier is verwoord - "blijf uit het centrum van Ar Rumaythah" -- zal later bij sommigen ten onrechte de indruk wekken dat het centrum van de stad in het algemeen verboden terrein is voor Nederlandse eenheden. Bij nader inzien is komen vast te staan dat van zo'n verbod geen sprake is geweest.

Onderzoek van de Marechaussee

Het schietincident in de avond van 10 augustus wordt de volgende dag onderzocht door leden van de marechaussee-eenheid uit As Samawah die is belast met opsporingstaken. Functionarissen van die eenheid doen op 11 en 12 augustus onderzoek in Ar Rumaythah en na een onderbreking op de vrijdag, de islamitische rustdag, brengen zij op zaterdagochtend 14 augustus de vrachtauto met een takelauto van het bataljon van de stad naar de basis voor sporenonderzoek. Dit gebeurt met toestemming van de eigenaar en enkele dagen later wordt de vrachtauto weer bij hem terugbezorgd. Tijdens de onderzoeken overdag in het centrum van Ar Rumaythah doen zich geen incidenten voor en zijn de contacten met de bevolking ontspannen.

In de dagelijkse briefing van de marechaussee onder leiding van de commandant van het detachement op de bataljonsbasis in As Samawah - het is inmiddels zaterdagmiddag 16.00 uur - wordt de stand van zaken van het onderzoek besproken. Men komt tot de conclusie dat een gesprek met een potentiële Irakese getuige van het schietincident noodzakelijk is. De getuige is als nachtwaker werkzaam in een school vlakbij de plaats van het incident. De marechaussee heeft sporen van afgeketste kogels ontdekt in een muur voor de school die erop wijzen dat de militairen van de B compagnie in de nacht van 10 augustus wel degelijk zijn beschoten, maar van een andere zijde dan zij hebben aangenomen. De waarnemingen van de bewaker zijn daarom wellicht van groot belang voor de reconstructie van de gebeurtenissen en, gezien de negatieve reacties bij de Irakese politie, voor de verhoudingen met de plaatselijke politie.

Een misverstand

Omdat de naam en het adres van de nachtwaker onbekend zijn, wordt tijdens de briefing besloten nog dezelfde avond een bezoek aan de school te brengen in de veronderstelling dat de man dan dienst heeft. Met het oog op de duisternis wordt besloten met drie in plaats van met twee auto's te gaan. Desgevraagd melden zich twee vrijwilligers om mee te gaan, zodat het team uit zes marechassees en een tolk komt te bestaan. De commandant van het onderzoeksteam vervoegt zich na de middagbriefing van 16.00 uur bij de officier van dienst in de commandopost van het bataljon om zich op de hoogte te stellen van de situatie in Ar Rumaythah en van eventuele bijzonderheden. De veiligheidssituatie wijkt niet af van hetgeen is besproken in de ochtendbriefing die zaterdagmorgen en de Marechassee is op de hoogte van het situatierapport van de B compagnie. Er zijn geen bijzonderheden, zodat de gebruikelijke voorschriften van kracht zijn met betrekking tot bewapening, voertuigen en uitrusting.

In het gesprek tussen de officier van dienst en de leider van het marechasseeteam, zo is komen vast te staan, is er een misverstand ontstaan over de plaats van bestemming van de marechassees. Terwijl de werkelijke bestemming van de marechassee die avond het centrum van Ar Rumaythah was, veronderstelde de officier van dienst dat de bestemming het kamp van de B compagnie nabij Ar Rumaythah was. De officier van dienst heeft verklaard dat hij heeft gevraagd of het noodzakelijk was dat het bezoek in de late avond plaatsvond. In het algemeen is men namelijk terughoudend als het gaat om verplaatsingen in het donker omdat het dan minder veilig is dan overdag. De teamleider heeft gezegd dat het nodig was om iemand te horen in Ar Rumaythah. De officier van dienst ging ervan uit dat de marechassee enkele militairen van de B compagnie op het kamp wilde spreken over hun rol bij het incident van 10 augustus en is daar niet verder op ingegaan. Wel heeft hij de teamleider nog gevraagd of zij zouden blijven slapen. Deze heeft de vraag ontkennend beantwoord, omdat men van plan was na het onderzoek terug te keren naar het basiskamp van het bataljon.

Voor vertrek naar het centrum van de stad meldt de teamleider zich omstreeks 21.15 uur nogmaals bij de officier van dienst in de commandopost. Er zijn nog steeds geen bijzonderheden, dus hij schrijft zich uit in het logboek van de commandopost en voegt zich bij het team dat gereed is om op weg te gaan naar Ar Rumaythah. Het misverstand van die middag is derhalve blijven bestaan; de teamleider gaat er van uit dat de officier van dienst weet dat het team in het centrum van Ar Rumaythah zal werken, terwijl de officier ervan uit gaat dat het marechasseeteam naar de basis van de B compagnie vertrekt. Dat is de situatie als het onderzoeksteam van de Koninklijke marechassee met roepnaam MP-9 om 21.30 uur de poort van het bataljonshoofdkwartier, Camp Smitty, uitrijdt.

3. DE GEBEURTENISSEN VAN 14 OP 15 AUGUSTUS

Drie kwartier nadat de zes marechassees en een tolk Camp Smitty verlaten, arriveren zij om 22.15 uur op hun bestemming in de stad. Zij komen Ar Rumaythah vanaf de grote weg - route "Jackson" - op de gebruikelijke plaats over de spoorlijn binnen, mijden het drukke centrum en rijden buitenom, langs de basis van de Bravo compagnie, naar het scholencomplex. Als zij vanaf de noordelijke buitenweg langs het Nederlandse kamp linksaf de stad weer inrijden, merken zij dat de straatverlichting uitgaat. Op zichzelf is dit niet uitzonderlijk omdat de stroomvoorziening vanuit Bagdad allesbehalve stabiel is. Het straatbeeld is verder normaal. Ook bij de school is er geen verlichting, zodat de marechassees hun werk in het donker moeten doen. De nachtwaker die tijdens het incident van de 10^e augustus dienst had en mogelijk getuige is geweest van de werkelijke toedracht, blijkt niet aanwezig te zijn. De marechassees voeren wel gesprekken met andere aanwezigen en een van hen biedt aan de afwezige bewaker thuis op te halen. Het huis van de bewaker zou op ongeveer een kwartier lopen liggen. Na geruime tijd arriveert er inderdaad iemand bij de school, maar het blijkt niet de betrokken nachtwaker te zijn. Uiteindelijk, het loopt dan tegen 23.30 uur, besluiten de marechassees het onderzoek af te breken en de ontbrekende getuige een andere keer te horen. Omdat de route door het centrum van de stad korter is dan de heenweg en omdat het straatbeeld normaal is, besluiten de marechassees via de binnenstad naar de route Jackson terug te rijden. Ze komen door een deel van de stad waar het licht wel aan is en ook daar is het straatbeeld niet anders dan anders, met veel zwaaiende mensen. Dit blijft zo tot aan de brug over de rivier.

Als de auto's over de brug rijden, blijkt de straatverlichting weer uit te zijn en valt het de marechassees op dat er plotseling geen mensen meer op straat zijn. Na de brug wordt de eenheid vanaf links fel beschoten. Een enkeling denkt dat het om vuurwerk gaat, maar de bestuurder van het middelste voertuig roept direct over de portofoon: "Gas, gas, er wordt geschoten!" Vrijwel direct meldt de bestuurder van het eerste voertuig dat hij is geraakt. De bestuurder van de tweede auto meldt dat zijn bijrijder - wachtmeester der eerste klasse Jeroen Severs - is geraakt en bewegingsloos over zijn schoot ligt. Als de marechassees met hoge snelheid proberen zich aan het vuur te onttrekken, rijden het eerste en het tweede voertuig ongeveer vijftien meter van elkaar en volgt het derde voertuig met gedoofde lichten op ongeveer vijfentwintig meter. Tussen de rotonde, waar zij rechts afslaan, en de spoorwegovergang worden de voertuigen vanaf verschillende plaatsen beschoten. In de buurt van het politiebureau verschijnen twee personen op de stoep die zich omdraaien en de tweede auto met geweren onder vuur nemen. Vlak voor de spoorwegovergang mindert de bestuurder van de eerste auto vaart omdat hij de derde auto niet meer in zijn spiegels ziet.

Terwijl de bestuurder van de tweede auto door de portofoon roept dat ze moeten doorrijden omdat hij nog steeds geweervuur waarneemt, haalt de derde wagen met gedoofde lichten de beide andere op de linker rijbaan in. Zo draaien de drie auto's linksaf route Jackson op, in zuidelijke richting naar As Samawah. Op een enkel schot na nemen de marechaussees dan geen vuur meer waar.

Na ongeveer twee kilometer op Jackson komt de eenheid in de berm aan de rechterkant van de weg tot stilstand omdat het voertuig dat in de stad in het midden reed zo beschadigd is dat het niet meer verder kan. In de auto geeft Jeroen Severs geen teken van leven.

Aangenomen moet worden dat de wachtmeester der eerste klasse direct bij het begin van de aanslag dodelijk is getroffen. De bestuurder naast Severs heeft een schampschot aan zijn linkerbeen. De bestuurder van het voertuig dat in de stad voorop reed, blijkt in de zij door zijn koppelriem heen te zijn getroffen, maar de wond bloedt niet hevig. Twee marechaussees en de tolk nemen posities in de berm in om de eenheid te beveiligen, terwijl anderen de verbindingsmiddelen controleren. Er komt geen verbinding tot stand, ook niet in de derde auto die vrijwel geheel buiten de beschietingen is gebleven. Naar later zou blijken, hebben enkele eenheden wel flarden van berichten opgevangen. De tolk houdt twee passerende voertuigen staande en vraagt de Irakese bestuurders hulp te halen, maar zij reageren afwijzend en rijden door. Dan blijkt de satelliettelefoon in de zwaarst gehavende auto toch nog te werken. Om 23.45 uur neemt de bestuurder van dit voertuig contact op met de commandopost van het bataljon en meldt dat zijn eenheid onder schot is genomen in Ar Rumaythah en dat men net buiten de stad staat, richting As Samawah. Hij deelt mee dat er verder nog niemand ter plaatse is en dat de overige verbindingsmiddelen niet werken. Hij meldt voorts dat zijn bijrijder in het hoofd getroffen is en hijzelf in zijn been en dat zijn auto kapot is. Hij meldt ook dat de bestuurder van het voorste voertuig in de rug is geschoten en zwaar gewond is. Hij vraagt ten slotte om hulp en om een ziekenauto. De melding is duidelijk en wordt rustig gedaan, zo bevestigt later de dienstdoende officier in de commandopost van het bataljon, die de melding krijgt. Vijf minuten later, om 23.50 uur, neemt hetzelfde lid van MP-9 voor de zekerheid ook contact op met de commandopost van de B compagnie en herhaalt hij zijn melding. De gebeurtenissen spelen zich af in het verantwoordelijkheidgebied van de B compagnie en dit is dan ook de eenheid die het snelst bijstand kan bieden. Het bericht komt ditmaal echter niet compleet over.

HULPACTIES

Vanaf het tijdstip van de eerste melding volgen de gebeurtenissen elkaar snel op. De officier van dienst in de commandopost van het bataljon neemt om 23.48 uur contact op met de commandopost van de B compagnie. Hij geeft de melding van MP-9 door en verzoekt de B

compagnie een eenheid naar de locatie van MP-9 te sturen. Zowel een eenheid van het bataljon in As Samawah die op het punt staat een patrouille rondom Camp Smitty te beginnen als patrouille 1A van de B compagnie die zich op de route Jackson ten noorden van Ar Rumaythah bevindt, vangt op de radio op dat er sprake is van een beschieting en van mogelijke doden. Patrouille 1A, bestaande uit acht militairen in twee Mercedes Benz terreinvoertuigen (MB's), besluit om te keren in de veronderstelling dat zij MP-9 te hulp moet komen en rijdt ongeveer drie kilometer terug naar het noordelijke verkeerscontrolepunt op de route Jackson. 1A meldt zich op het compagniesnet bij de commandopost van de B compagnie en krijgt korte tijd later, om ongeveer 23.54 uur, inderdaad de opdracht naar het zuiden te rijden, op zoek naar MP-9. De beide voertuigen rijden met ongeveer 100 kilometer per uur en met gedoofde lichten de route Jackson af en arriveren tien minuten later om 00.05 uur op de locatie van MP-9. In die tien minuten heeft MP-9 opnieuw contact gezocht met de B compagnie en met het bataljon, respectievelijk net vóór en na middernacht. De verbinding met de compagnie is ook de tweede keer zo slecht dat men daar niets met de melding kan. De melding aan het bataljon daarentegen is evenals de eerste melding rustig en duidelijk. Het gesprek eindigt met de melding van de aankomst van patrouille 1A.

Personeel van patrouille 1A versterkt de beveiliging rondom de locatie en de gewondenhelper van de groep verzorgt de slachtoffers. Aan het commandocentrum van de B compagnie meldt 1A dat er een dodelijk slachtoffer en een zwaargewonde zijn en dat MP-9 beschoten is in Ar Rumaythah. Tevens worden de coördinaten van de locatie doorgegeven en wordt een aanvraag gedaan voor medische evacuatie per helikopter (medevac). Dit gebeurt metterdaad vanuit de commandopost van het bataljon op Camp Smitty, waar enkele minuten eerder het mobiel geneeskundig operatiekamersysteem (Mogos) al is gealarmeerd. De medevac is volgens afspraak een Amerikaanse Black Hawk helikopter op de basis Tallil met aan boord een Nederlands medisch team.

QRF-1

Inmiddels is bij de B compagnie de snelle reactiemacht (QRF-1) - een infanteriegroep met twee MB's en organieke bewapening - gealarmeerd die samen met een ziekenauto om 00.06 uur de poort uitrijdt. Nog niet iedereen heeft een duidelijk beeld van de situatie - de commandant van QRF-1 weet van beschietingen, het personeel van de ziekenauto niet - maar patrouille 1A is niet beschoten en de hulp aan de gewonden heeft prioriteit. Er wordt dan ook gekozen voor een snelle route door de stad, iets westelijker dan de route van MP-9 eerder die nacht. Als de QRF-1 uiteindelijk over de spoorwegovergang linksaf slaat en de route Jackson oprijdt, worden de voertuigen ter hoogte van het ziekenhuis van links beschoten en verderop ook van rechts. Het achterste voertuig beantwoordt het vuur met de

MAG en de Diemaco. Om 00.16 uur bereikt de QRF zonder schade de locatie van MP-9 en kan worden aangenomen dat de eenheid door slechts enkele schutters is beschoten. De schotenwisseling is vanaf de positie van MP-9 en patrouille 1A, ongeveer anderhalve kilometer zuidelijker op Jackson, duidelijk waar te nemen en de commandant van 1A verzoekt de commandopost van de B compagnie Apache gevechtshelikopters met de medevac mee te sturen. Via het bataljon ontvangen inderdaad twee Apaches op Tallil om 00.18 uur opdracht de Black Hawk te escorteren en een veilige landing te verzekeren. De vliegers hadden zich al klaargemaakt naar aanleiding van de medevac alarmering tien minuten eerder en kunnen zo snel mogelijk vertrekken. De drie toestellen, die vanuit het bataljonscommandocentrum worden begeleid, beginnen hun vlucht ongeveer tien minuten later. Intussen biedt QRF-1 hulp aan de gewonden en wordt de verdediging van de locatie verder versterkt. Om 00.10 uur stuurt ook het bataljon vanuit As Samawah een QRF met twee MB's naar route Jackson om vanuit zuidelijke richting steun te verlenen.

QRF-2

De B compagnie zet om 00.30 uur de tweede snelle reactiemacht in, QRF-2, die bestaat uit zeven voertuigen. Behalve uit een ziekenauto, een takelwagen en nog een bergingsvoertuig met elk twee inzittenden bestaat QRF-2 uit vier MB's met volledige bewapening, waaronder een zware mitrailleur (MAG), en met elk vier infanteristen. Naar aanleiding van de beschieting van QRF-1 bij het ziekenhuis wordt overwogen via een omweg langs Al Warka naar route Jackson te rijden, maar dat zou een uur langer duren. Omdat hulp aan MP-9 nog steeds prioriteit heeft en er alleen beschietingen met klein kaliber wapens zijn geweest, kiest ook QRF-2 voor een korte weg route door Ar Rumaythah. Het is dezelfde route, maar dan in omgekeerde richting, die MP-9 eerder die avond op de heenweg heeft gereden. Aan het einde van de oostelijke buitenweg slaat QRF-2 over de sluis rechtsaf de stad in langs het water. Zodra de eenheid de sluis passeert, worden alle zeven voertuigen van links beschoten. De aanval begint met een zware explosie en niet veel later worden de voorste MB's beschoten met *Rocket Propelled Grenades* (RPG's). De verdere weg langs het water ligt QRF-2 zwaar onder vuur van lichtere en zwaardere wapens, ook vanaf de rechterzijde. Doordat de eenheid het vuur met alle middelen beantwoordt, weet zij de schade aanvankelijk te beperken.

Nadat QRF-2 op het kruispunt bij de oude gevangenis en de brug linksaf slaat, worden in de tweede MB twee militairen in het rechter bovenbeen getroffen en raakt de laatste MB van de weg. Het is dezelfde plaats als waar MP-9 eerder op de avond onder vuur is komen te liggen. Als het voertuig in de bermrand tot stilstand is gekomen, wordt het getroffen door een RPG. De bemanning, een korporaal en drie soldaten, weet het voertuig te verlaten voordat

een tweede RPG doel treft en kan zich achter muren in tuinen uit de vuurlinie houden. Drie van hen raken gewond. De voorste MB is de spoorweg al over en nadert de route Jackson als duidelijk wordt dat de laatste MB vermist is. Even overweegt de commandant van QRF-2 terug te gaan, maar de beschietingen zijn zo hevig dat dit onmogelijk is. Er worden nog steeds RPG's afgevuurd. Er wordt vuur waargenomen vanaf de daken van de 'city council' en het politiebureau en vanaf beide zijden van de straat. De beschietingen houden aan vanaf de rechterzijde als QRF-2 op route Jackson linksaf slaat en het ziekenhuis en naastgelegen garageboxen passeert. Kort daarna stoppen de beschietingen en om 00.40 uur komen de zes resterende voertuigen aan bij MP-9, patrouille 1A en QRF-1.

QRF-2 heeft steeds radiocontact gehouden met het commandocentrum van de compagnie en de commandant meldt na aankomst bij MP-9 dat hij twee gewonden heeft, dat hij een voertuig en de vier personen daaruit mist en dat de ziekenauto onbruikbaar is doordat de brandstoftank is geraakt. Een verzoek om de vier vermisten te mogen gaan zoeken wordt door het commandocentrum van de compagnie afgewezen. Daarvoor worden twee Patria's bij de B compagnie gereed gemaakt.

Vanaf hun positie op de route Jackson hebben de leden van MP-9, 1A en QRF-1 de zware schotenwisselingen gezien toen QRF-2 zich een weg naar het centrum van de stad baande. Duidelijk waren de zware explosies van RPG's waarneembaar evenals de oplichtende sporen van andere munitie. Aan de commandopost van het bataljon wordt dan doorgegeven dat de voorziene landingsplaats van de medevac op de route Jackson wellicht niet veilig is. Om ongeveer 00.45 uur zijn de twee MB's van de QRF van het bataljon ter plekke en die krijgen tot taak de landingsplaats te beveiligen. Onder het personeel van QRF-2 die dan net is gearriveerd, is ook de 'Forward Air Controller' (FAC-er) van de B compagnie, die de helikopters vanaf de grond naar hun bestemming zal leiden. De FAC-er bespreekt met de vliegers van de Apaches de mogelijkheid om de helikopters boven de stad in te zetten.

PATRIA'S

Om 00.50 uur zet de B compagnie twee Patria's in, met respectievelijk drie en acht militairen, om de vier vermiste militairen te zoeken. Zij rijden dan ook met opzet dezelfde route als QRF-2. Als de Patria's omstreeks 01.00 uur aan het einde van de oostelijke buitenweg de sluis naderen, worden zij frontaal en rechts van voren beschoten met klein kaliber wapens. Na tien minuten en drie naderingen waarbij geen RPG's op hen worden afgevuurd, besluiten de Patria's door te stoten. Inmiddels zijn om 01.06 uur de Apaches boven Ar Rumaythah aangekomen en is de Black Hawk om 01.13 uur nabij MP-9 geland. Onmiddellijk komt dan een einde aan de beschietingen. Als de Patria's om 01.19 uur de sluis passeren, ontmoeten

zij dan ook geen vijandelijk vuur meer. Terwijl een van de Apaches boven de zuidrand van de stad blijft hangen, gaan de Patria's op zoek naar de vermiste militairen. Vijf minuten later, om 01.24 uur, ontdekt de Apache de vermiste MB die in brand is geschoten. Weer vier minuten later rijden de Patria's nabij de brandende MB de rotonde bij het politiebureau op en daar verschijnen de vier vermiste militairen. Drie van hen hebben verwondingen opgelopen. Onder dekking van de Apache vertrekken de Patria's naar de B compagnie, waar zij om 01.34 uur aankomen.

AFLOOP

Om 01.24 uur vertrekt ook de Black Hawk met drie gewonden aan boord naar Camp Smitty en om 01.37 uur komt het toestel daar aan. Het medevac toestel vliegt vervolgens naar de B compagnie in Ar Rumaythah om daar nog twee gewonden op te halen. Om 2.27 uur is het toestel met de gewonden weer terug op Smitty. Vanaf 02.11 uur vertrekken de voertuigen op de locatie van MP-9 op de route Jackson in twee groepen met het stoffelijk overschot van Jeroen Severs naar het kamp van de B compagnie. De verplaatsing - via het oostelijk gelegen Al Warka - wordt door een Apache helikopter begeleid. Om 03.30 uur komen de voertuigen bij de B compagnie aan.

Om 04.00 uur wordt het kamp van de B compagnie opgeschrikt door een beschieting met een RPG die vlakbij neerkomt. Er wordt bunkeralarm gegeven. Als om 04.06 uur het kamp met klein kaliber wapens onder vuur wordt genomen, wordt er met alle middelen teruggeschoten, waaronder lichtkogels. Een Apache voert om 04.12 uur boven het kamp een waarneming uit, maar het blijft vervolgens rustig. Om 05.15 uur keren de Apaches terug naar Tallil. Om 06.30 uur vertrekken de drie Patria's van het bataljon alsnog naar de B compagnie om het stoffelijk overschot van Jeroen Severs op te halen. Ze arriveren om 07.25 uur en vertrekken om 08.39 uur weer naar Camp Smitty. Om 09.34 uur zijn de Patria's terug op Camp Smitty en om 09.45 uur wordt in het MOGOS officieel de dood van Jeroen Severs vastgesteld.²

² Verondersteld wordt, zoals gezegd, dat Jeroen Severs vrijwel direct bij de aanvang van de beschietingen dodelijk is getroffen. Formeel mag echter alleen een bevoegde arts vaststellen dat iemand is overleden.

4. AANDACHTSPUNTEN

Procedures

Het belang van goede communicatie tijdens militaire operaties is evident. Om een dekkend systeem van verbindingen te garanderen zijn in het Nederlandse inzetgebied in Irak verschillende middelen in gebruik, namelijk HF, VHF, satelliettelefoon (Mini M), Satcom C en portofoons. De standaard is de (VHF) FM-9000. Er is het bataljonscommandonet waarvan alle eenheden in het inzetgebied gebruikmaken en er zijn netwerken waarop de afzonderlijke compagnieën hun verbindingen onderhouden. Het bereik van de VHF-verbindingen is niet op alle plaatsen in het inzetgebied gegarandeerd en het is dus van belang dat eenheden tenminste over één ander verbindingsmiddel beschikken. Ook de blauwe marechaussee gebruikte ten tijde van het incident de FM-9000, zij het uitsluitend voor de onderlinge communicatie tijdens verplaatsingen.³ De Motorola (HF) werd gebruikt voor de communicatie met eenheden over langere afstanden in de Nederlandse bataljonssector. De marechaussees hadden voorts de beschikking over de Mini M en Satcom C. Zij hadden de verbindingsprocedures overgenomen van hun voorgangers in SFIR-3, die eerder ook waren geconfronteerd met de beperkingen van de VHF-verbindingen.

Om een goede communicatie te waarborgen zijn niet alleen betrouwbare verbindingsmiddelen van belang, maar ook verbindings- en meldingsprocedures. Zo hebben alle eenheden onderweg een roepnaam waarmee ze zich bij elke verbinding melden en waarmee ze worden opgeroepen. De marechaussee-eenheid, bijvoorbeeld, die in de avond van 14 augustus voor onderzoek naar Ar Rumaythah ging, had de roepnaam MP-9 (Mike Papa negen). Verbindingsprocedures zijn er ook voor eenheden die een kamp verlaten, of als zij het verantwoordelijkheidsgebied van het bataljon verlaten en het gebied van een compagnie binnenrijden en vice versa. Door middel van deze procedures kunnen de bewegingen van eenheden in het operatiegebied worden gevolgd. Het is bekend dat de verbindingsprocedures niet altijd even goed worden nageleefd. Er zijn verschillen tussen landen, maar ook tussen en binnen operaties. In SFIR-4, ook ten tijde van het incident, is vooral de B compagnie strikt met de meldingsprocedures. Als binnenkomende eenheden zich niet melden voordat zij zich op de basis komen inschrijven, kunnen zij rekenen op aanmerkingen van de dienstdoende officier in de commandopost. Feit is dat MP-9 zich bij het bezoek aan Ar Rumaythah in de avond van 14 augustus niet meldt bij de B compagnie en dat de commandopost van het bataljon, waar vandaan MP-9 is vertrokken, evenmin aan de compagnie de komst van MP-9 meldt.

³ Veronderstellingen dat het detachement niet met de FM-9000 kon omgaan, zijn ongegrond gebleken.

Twee vragen zijn binnen het kader van de reconstructie relevant. De eerste vraag is of uniforme verbindingsprocedures binnen één operatie niet wenselijk zouden zijn, de andere vraag is of de geconstateerde verschillen van invloed zijn geweest op het verloop van de gebeurtenissen in de nacht van 14 op 15 augustus. Het antwoord op de eerste vraag luidt bevestigend en op de tweede vraag ontkennend. Wat het laatste punt betreft, is komen vast te staan dat de B compagnie niet op de hoogte was van de aanwezigheid van MP-9 in de stad. De marechaussee-eenheid heeft zich niet gemeld, omdat zij het bataljon als haar eerste aanspreekpunt beschouwde, ook als zij zich elders in het Nederlandse operatiegebied bevond. De commandopost van het bataljon heeft de collega's bij de B compagnie evenmin op de hoogte gesteld van de komst van MP-9. Er is bij het bataljon en de A compagnie, die zijn gecoloeerd in As Samawah, zoveel in- en uitgaand verkeer dat het onwerkbaar is iedereen in en uit te melden en aan de neveneenheden door te geven dat verkeer naar hun verantwoordelijkheidsgebied onderweg is.

De reden waarom niet kan worden aangenomen dat deze situatie van invloed is geweest op de loop van de gebeurtenissen op de bewuste avond, is dat met volledige zekerheid is vastgesteld dat de eerste melding door MP-9 van de beschietingen - aan de commandopost van het bataljon - tijdig, rustig en vrij volledig is geweest. De melder heeft onder extreem moeilijke omstandigheden, Jeroen Severs lag levenloos over zijn schoot, een bewonderenswaardige professionaliteit aan de dag gelegd. Het bataljon heeft vervolgens direct de B compagnie gealarmeerd en verzocht hulp te bieden. Of de situatie op dat moment en anders zou zijn geweest indien MP-9 of de commandopost van het bataljon eerder op de avond de komst van MP-9 naar Ar Rumaythah had aangekondigd, zal onzeker blijven. Het is denkbaar dat MP-9 van de B compagnie geen toestemming zou hebben gekregen om de stad in te gaan, al staat vast dat marechaussee al verschillende keren in de stad was geweest voor hetzelfde onderzoek, zelfs dezelfde ochtend nog. Het is ook denkbaar dat de B compagnie een beveiligend element aan MP-9 zou hebben toegevoegd, maar of dat afdoende zou zijn geweest is allerm minst zeker, mede gelet op de intensiteit van de beschietingen in de desbetreffende straat.

De constatering dat MP-9 na de beschietingen een goede melding heeft gedaan, doet uiteraard niet af aan het belang van uniforme verbindings- en meldingsprocedures voor alle eenheden tijdens een operatie. Met het beoefenen daarvan kan niet vroeg genoeg worden begonnen, zelfs al vóór de uitzending, in de voorbereidingsfase. Vooral onderdelen zoals EOD, Cimic en marechaussee, die met het oog op een operatie speciaal worden toegevoegd aan een organieke eenheid, doorgaans een bataljon, moeten voor de uitzending voldoende

gelegenheid krijgen om gezamenlijk te oefenen. Toegevoegde detachementen hebben pas werkelijk meerwaarde indien zij kennis kunnen nemen van de geldende procedures en indien alle eenheden, óók de organieke, deze samen kunnen beoefenen. Het belang van gezamenlijke oefeningen wordt al langere tijd onderkend, maar door allerlei oorzaken wordt niet altijd de daad bij het woord gevoegd. Inmiddels heeft de huidige IGK de eindoefening van SFIR-5 bijgewoond en vastgesteld dat vroegtijdige samenwerking daarin wel is verwezenlijkt.

Situationeel overzicht

Elke militair die wordt opgeleid voor leidinggevende functies in gevechtssituaties, wordt vertrouwd gemaakt met 'drills' en procedures die onder gevaarlijke omstandigheden moeten kunnen worden uitgevoerd. Zo moeten tijdens gevechtsacties voortdurend de factoren van invloed worden geanalyseerd, zodat het optreden desgewenst kan worden aangepast aan veranderde omstandigheden. Gebleken is dat de acties van de B compagnie om het gestrande marechaussee-team te hulp te komen na afweging van de beschikbare informatie professioneel zijn uitgevoerd, óók toen eigen eenheden zwaar onder vuur zijn genomen. Er is direct na de melding van de commandopost van het bataljon alert gereageerd door de patrouille die zich in de buurt van het gestrande marechaussee-team bevond naar de locatie van MP-9 te sturen. Overigens geldt ook voor de marechaussees van MP-9 dat zij onder levensbedreigende omstandigheden de aangewezen 'drill' – zich zo snel mogelijk onttrekken aan het vuur – goed hebben uitgevoerd. Vooral het besluit zo ver mogelijk door te rijden op de route Jackson en niet te stoppen zodra het vuren ophield, heeft het risico van meer slachtoffers verkleind.

De patrouille 1A die als eerste bij MP-9 arriveerde, is niet beschoten. Vrijwel gelijktijdig is een QRF samengesteld en op weg gestuurd om ook hulp te bieden. Toen deze QRF met klein kaliber wapens werd beschoten had zij de stad inmiddels verlaten en waren er nog geen aanwijzingen van een hinderlaag van enige omvang. De tweede QRF die verdere hulp zou bieden, was naar aanleiding van de beschieting zwaarder bewapend dan de eerste QRF. Het enige dat ontbrak was bepantsering, zoals bij de Patria's, maar gezien de aard en omvang van de dreiging tot op dat moment en de aanhoudende noodzaak snel hulp te bieden, lag de samenstelling van QRF-2 in de rede. Toen deze QRF zwaar onder vuur werd genomen, was dat op een ander punt dan waar MP-9 en QRF-1 eerder waren beschoten en werden hierbij voor het eerst RPG's ingezet. De eenheid heeft zich dermate doeltreffend tegen de zware aanval geweed, dat er geen dodelijke slachtoffers zijn gevallen. Vooral de wijze waarop de commandant van het tweede voertuig, ondanks het feit dat hij zelf gewond was, zijn gewonde MAG-schutter binnenboord hield en bleef terugvuren op tegenstanders,

verdient bewondering. Dit geldt ook voor de vier militairen die zich drie kwartier in het centrum van de stad verborgen hebben moeten houden alvorens de Apache en de Patria's ter plekke waren en zij zich in veiligheid konden brengen.

De reconstructie van de gebeurtenissen in de nacht van 14 op 15 augustus heeft uitgewezen dat de operaties op de grond en in de lucht snel en professioneel zijn uitgevoerd en dus als geslaagd kunnen worden aangemerkt. Hierover bestaan geen verschillen van mening. Uit evaluaties van de Defensiestaf in Den Haag is wel als aandachtspunt naar voren gekomen dat tijdens de operaties van de B compagnie niet exact is komen vast te staan waar precies in de stad MP-9 aanvankelijk is beschoten. Noch gedurende de contacten van MP-9 en de commandopost van het bataljon noch nadat patrouille 1A bij het gestrande marechaussee-team was gearriveerd, is meer bekend geworden over de locatie van de vijand en over de aard en de omvang van de beschietingen van MP-9. De 'locatie vijand' is niettemin een vast onderdeel van de procedures die tijdens een gevecht moeten worden doorlopen. De vraag of (onderdelen van) procedures helemaal goed zijn verlopen, is onderdeel van de geldende praktijk om operaties kritisch tegen het licht te houden, zodat er lering uit kan worden getrokken. 'Lessons learned' zijn des te belangrijker omdat Nederlandse eenheden overwegend onder buitengewone omstandigheden optreden, zoals thans in Afghanistan en Irak. Het is, uiteraard, van belang de desbetreffende eenheden bij evaluaties te betrekken.

Een gedegen evaluatie van alle operationele aspecten zal vermoedelijk nog andere aandachtspunten opleveren. Bij de inzet van de medevac en de Apaches, bijvoorbeeld, is het denkbaar dat de gelijktijdige alarmering van de Apaches tijdwinst zou hebben opgeleverd. Of een eerdere alarmering van de Apaches verandering in de loop der gebeurtenissen zou hebben kunnen brengen, is echter niet te beoordelen. Hoe dan ook zou het speculatief zijn te veronderstellen dat andere beslissingen die nacht tot andere, laat staan betere uitkomsten zouden hebben geleid. Evaluaties zijn daar dan ook nadrukkelijk niet voor bedoeld; zij zijn erop gericht het optreden van eenheden van de krijgsmacht steeds verder te verbeteren.

5. DE INFORMATIEVOORZIENING

De informatievoorziening na een incident is een kritisch proces. Enerzijds ontstaat de behoefte om de gebeurtenissen snel in kaart te brengen, anderzijds weten we dat incidenten meestal complexe achtergronden hebben en dat een goed beeld van de gebeurtenissen pas geleidelijk en na grondig onderzoek ontstaat. Zeker bij incidenten die veel politieke of publicitaire aandacht trekken, moeten hoge eisen worden gesteld aan de juistheid en de volledigheid van de informatie die naar buiten wordt gebracht. Er kan dan spanning optreden tussen het streven naar snelheid en de behoefte aan zorgvuldigheid en volledigheid. Dit spanningsveld is voor Defensie niet nieuw en met name de heer dr. J.A. van Kemenade heeft het in zijn rapport 'Omtrent Srebrenica' uit 1998 beschreven. Nochtans is bij het incident van 14 en 15 augustus 2004 opnieuw gebleken dat de behoefte aan snelle informatie en de noodzaak om met inachtneming van de complexiteit recht te doen aan de vereiste zorgvuldigheid kunnen conflicteren.

Naar aanleiding van het rapport-Van Kemenade heeft Defensie richtlijnen en aanwijzingen opgesteld om het proces van informatievoorziening van de bewindslieden beter te structureren. Het gaat daarbij om algemene regels en om regels bij bijzondere gebeurtenissen en onderzoeken of evaluaties. Er kan, afhankelijk van de aard en de omvang van een incident of calamiteit, sprake zijn van een bijzondere gebeurtenis, mogelijk met verstreckende gevolgen of met een politieke lading. In dergelijke gevallen voorzien de procedures in het bijeenroepen van een beleidsteam door de secretaris-generaal. In dit geval is hier niet voor gekozen. Dientengevolge valt de afhandeling van het incident van 14 en 15 augustus onder de verantwoordelijkheid van de chef Defensiestaf.

De informatievoorziening in de eerste dagen

In de nacht van 14 op 15 augustus komt een informatiestroom op gang vanaf het contingentscommando in Shaiba (Irak) naar het Defensie Operatie Centrum (DOC) in Den Haag. Het begint met de eerste telefonische melding om 22.10 uur Nederlandse tijd dat er ten zuidwesten van Ar Rumaythah een beschieting is geweest en dat daarbij Nederlands marechausseeperoneel is betrokken.⁴ Er wordt voorts gemeld dat er waarschijnlijk twee gewonden zijn, dat de Quick Reaction Force is uitgerukt en dat de medevac wordt gestart. De stroom van meldingen komt 15 augustus om 15.14 uur tot een voorlopig einde met de mededeling dat op maandag 16 augustus het stoffelijk overschot van wachtmeester

⁴ Er is een tijdsverschil van twee uur met Irak, waar het dan 15 augustus 00.20 uur is.

Jeroen Severs vergezeld van enige collega's per C-130 naar Nederland zal worden overgebracht. Het wordt uiteindelijk een dag later.

Zondagochtend 15 augustus geeft de minister een persconferentie en maandagavond geeft hij een toelichting op televisie in NOVA. In beide gevallen wordt de minister vooraf uitgebreid geïnformeerd over de gebeurtenissen. Uit de gesprekken die de minister een dag later op vliegbasis Eindhoven met collega's van wachtmeester Severs voert, wordt hem echter duidelijk dat er discrepanties bestaan tussen hun beleving van de gebeurtenissen en het beeld dat op basis van de rapportages tot dusver bestaat. Deze observatie van de minister heeft een extra dimensie omdat hij twee dagen later, 19 augustus, het parlement zal informeren over het incident en over de mogelijke implicaties voor de Nederlandse missie in Irak. Achteraf kan worden geconcludeerd dat de Tweede Kamer met de brief van 19 augustus juist is geïnformeerd. Slechts enkele punten hadden enigszins anders geformuleerd kunnen worden. Zo suggereert de mededeling in de brief, dat de Koninklijke marechaussee het incident in onderzoek heeft, mogelijk meer dan er werkelijk gaande is. De Koninklijke marechaussee is immers niet betrokken bij Iraaks onderzoek naar de toedracht van het incident.

De informatievoorziening aan de bewindslieden en, aansluitend, aan pers en parlement berustte op de gegevens die in korte tijd vanuit het operatiegebied via het contingents-commando en het DOC werden gegenereerd. Men heeft zich zowel in het inzetgebied als in Den Haag bijzonder ingespannen om snel de benodigde informatie boven tafel te krijgen. Er is echter niet in overleg met de bewindslieden vastgesteld welke informatie in de eerste dagen na het incident werkelijk nodig was en voor welk doel. Hierdoor ontstond een vraag naar informatie aan het inzetgebied die in wezen neerkwam op: "Geef alles wat je hebt en snel!" Aan de Haagse kant van de informatielijn ontbrak het aan tijd en mogelijkheden om alle informatie grondig te verifiëren en deze samen te voegen in een werkelijk stabiel beeld. Onherroepelijk leidde dat al na enkele dagen tot de nodige twijfels, niet in de laatste plaats bij de minister zelf, aan de volledigheid en de 'houdbaarheid' van de beschikbare informatie. Mede op ambtelijk advies is de minister dan ook van meet af aan in het openbaar terughoudend met alle informatie omgegaan.

Informatievoorziening: vervolgacties

Tegen deze achtergrond groeide de behoefte aan zekerheid over de beschikbare informatie en aan meer inzicht in de gebeurtenissen. Er was echter geen pasklare procedure voorhanden. De inschakeling van de Tijdelijke commissie ongevalsonderzoek Defensie lag, gelet op de aard van het incident, niet in de rede en in overleg met het Openbaar

Ministerie was al betrekkelijk snel vastgesteld dat er evenmin aanleiding was voor een strafrechtelijk onderzoek. Wel is het bij schietincidenten gebruikelijk dat de Koninklijke marechaussee wordt betrokken bij onderzoek naar de feitelijke gang van zaken aan Nederlandse zijde. Naar aanleiding van een verzoek van de bataljonscommandant besluit de chef Defensiestaf dan ook twee functionarissen van de Koninklijke marechaussee naar het operatiegebied te doen afreizen om het feitelijke verloop van de gebeurtenissen vast te stellen.

Over de exacte opdracht van de beide marechaussees en de wijze waarop hun bevindingen verder zullen worden behandeld, bestaat in het inzetgebied en in Den Haag dan nog geen duidelijkheid. Bij het bataljon ontstaat verwarring omdat er geen strafrechtelijk onderzoek aan de orde is, maar er wel twee marechaussees arriveren, terwijl in Den Haag wordt gesproken over een multidisciplinair team dat eerst ter plekke en later in Den Haag de onderzoeksresultaten moet beoordelen en zo nodig aanvullen. Tot zo'n vervolg komt het uiteindelijk niet. De beide marechaussees stellen een feitenverslag op waarin veel informatie, ook nieuwe, is samengebracht. Zij bieden hun rapport begin september aan de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee aan, die het enige dagen later doorgeleidt naar de chef Defensiestaf. Deze biedt het op zijn beurt op 16 september aan de minister aan, vergezeld van een nota waarin hij uiting geeft aan zijn bezorgdheid over enkele voorlopige constateringën naar aanleiding van het rapport, namelijk over de naleving van procedures, onduidelijkheid over de geldende veiligheidsmaatregelen, een misverstand op 14 augustus en de wijze van optreden van de Nederlandse eenheden.

Hoewel het rapport van de marechaussees het inzicht in de gebeurtenissen vergroot, blijkt het dus ook vervolgvragen op te roepen. De minister concludeert dan ook dat nader moet worden bezien of de reconstructie verder kan worden aangevuld om een zo stabiel mogelijk beeld van de gebeurtenissen te krijgen. Hiervoor benadert hij de voormalig Inspecteur-generaal der Krijgsmacht en vraagt hem tevens te bezien of er terreinen zijn waarop er aanleiding is voor procedurele aanbevelingen. Deze 'zijstap' om de informatiepositie verder te versterken doet op geen enkele manier af aan de verantwoordelijkheid van de chef Defensiestaf voor operaties, óók de onderhavige. Hij moet zo nodig inspelen op concrete situaties in het inzetgebied en als de informatie die hem bereikt daartoe aanleiding geeft, zal hij direct maatregelen treffen. In dat licht moet ook zijn nota van 16 september bij het rapport van de twee marechausseefunctionarissen worden gezien; de punten van zorg die daarin zijn verwoord, zijn inderdaad vergezeld gegaan van nadere aanwijzingen voor het optreden in het inzetgebied.

Constateringen

Alle inspanningen na het incident om gegevens te verzamelen en om de gang van zaken te reconstrueren, zijn er van meet af aan op gericht geweest de minister zo goed mogelijk te informeren. Alle betrokkenen, in het inzetgebied en in Den Haag, hebben daaraan zonder terughoudendheid meegewerkt, zodat kan worden geconcludeerd dat de kernboodschap in het rapport-Van Kemenade - openheid! - in vruchtbare aarde is gevallen. Ook op de aanpak zelf is niet veel af te dingen, in die zin dat de afzonderlijke stappen zeer wel verdedigbaar zijn en ook tot meer inzicht hebben geleid. Vastgesteld moet echter worden dat de bedoeling van elke stap niet voor alle betrokkenen duidelijk is geweest. Wat was, bijvoorbeeld, de opdracht van de marechaussees en wat zou er met hun bevindingen worden gedaan? Dergelijke onduidelijkheden kunnen voortaan worden vermeden door de afzonderlijke stappen in een procedure vast leggen, zodat de afhandeling van incidenten tijdens operaties op een samenhangende en voorspelbare wijze verloopt.

Een onomstreden onderdeel van een dergelijke procedure is een feitenonderzoek. Feiten zijn immers de basis van elke reconstructie. Een presentatie van feiten alleen is echter ontoereikend om een enigszins volledig beeld van de gebeurtenissen te kunnen opbouwen. Daartoe moeten ook omstandigheden, achterliggende overwegingen en al dan niet impliciete afwegingen met elkaar in verband worden gebracht. Zo'n veelomvattende benadering vergt een multidisciplinaire opzet, waarbij aan de eindverantwoordelijkheid van de chef Defensiestaf voor de operationele aangelegenheden niet wordt getornd, maar waarbij wél nadrukkelijk disciplines zijn betrokken die niet als vanzelfsprekend thuis zijn in het militair operationele optreden. Voor dat laatste is in de Defensiestaf en bij de krijgsmachtdelen immers voldoende deskundigheid aanwezig. Het gaat bij een multidisciplinaire benadering eerder om de juridische en bestuurlijke inbreng en om deskundigheid op terreinen zoals inlichtingen en voorlichting. Een team waarin militair operationele en andere deskundigheden gebundeld worden en gepaard gaan aan voldoende kritische massa biedt de beste perspectieven voor een reconstructie die de toets der kritiek kan doorstaan.

Een dergelijke benadering is overigens niet helemaal nieuw voor Defensie. Zo schrijft de CDS Aanwijzing A-5 bij de evaluatie van (de uitvoering van) operaties een multidisciplinaire aanpak voor. Hoewel een evaluatie iets anders is dan een reconstructie, is het doel van de voorgestelde aanpak in beide gevallen identiek: een brede benadering die alle relevante invalshoeken afdekt. Voorts kan worden gezien in hoeverre de reeds bestaande procedures bij ongevallen op land of zee en in de lucht aanknopingspunten bieden om incidenten tijdens

operaties te onderzoeken. Het doel is, nogmaals, de ontwikkeling van een procedure die een stabiele basis biedt voor de informatievoorziening en, zo nodig, voor maatregelen na een operationeel incident.

PROCEDURELE AANBEVELING

Fase 1: basisinformatie

Het verdient aanbeveling om bij incidenten de eerste fase waarin dringende behoefte bestaat aan feitelijke informatie - "wie, wat, waar, wanneer" - duidelijk af te bakenen. Dergelijke 'basisinformatie' moet inderdaad snel beschikbaar zijn. De huidige structuren lijken hiervoor goed bruikbaar en zijn er bovendien op gericht de voortgang van de militaire operatie in het inzetgebied zo min mogelijk te belemmeren. Een eenheid moet zich zeker in een gespannen en bedreigende situatie primair kunnen concentreren op haar operationele taak. In dit verband is het in het bijzonder van belang dat het contingentscommando, de oren en ogen van de chef Defensiestaf in het inzetgebied, zijn reguliere intermediaire rol ook bij crises optimaal kan vervullen. Dit veronderstelt dat aan de Haagse kant van de informatielijn, met name het DOC, de nodige terughoudendheid in acht wordt genomen en de verleiding wordt weerstaan om de betrokken eenheden in het operatiegebied direct te benaderen met verzoeken om informatie. Dergelijke contacten vanuit Den Haag komen de informatievoorziening niet ten goede. Het contingentscommando is ook voor eenheden in het operatiegebied de aangewezen instantie om een regulerende rol te spelen bij de informatievoorziening ten behoeve van de chef Defensiestaf in Den Haag. Zo nodig kan de chef Defensiestaf besluiten het contingentscommando tijdelijk te versterken met personeel uit zijn staf of elders uit de bestuursstaf. Zodra de primaire informatie beschikbaar is en voldoende is geverifieerd, kan de minister de pers en de Tweede Kamer inlichten. Dit kan, afhankelijk van de omstandigheden, kort en bondig zijn of iets uitgebreider.

Fase 2: uitgebreidere informatie

Vervolgens moet een weloverwogen besluit worden genomen over de precieze opzet en doelstelling van de tweede fase van de informatievoorziening, die vrijwel per definitie langer zal duren dan de eerste fase. Afhankelijk van de aard, de omvang en de ernst van een crisis zijn variaties op de benaderingswijze denkbaar, maar de multidisciplinaire opzet moet worden bewaakt. Het is hoe dan ook van belang dat zulk onderzoek in betrekkelijke rust kan worden uitgevoerd. Om dat te bewerkstelligen is het aan te bevelen een volwaardige procedure te ontwikkelen en die ter kennis te brengen van het parlement. In voorkomend geval kan de minister dan onder verwijzing naar een inmiddels bekende procedure

aankondigen dat nadere, uitgebreidere informatie volgt, maar ook dat die enige tijd op zich kan laten wachten. De inschakeling van externen bij onderzoek naar incidenten onder operationele omstandigheden zal niet altijd mogelijk zijn, omdat geclassificeerde informatie uit inlichtingenkanalen vrijwel per definitie een belangrijke rol speelt bij de reconstructie van gebeurtenissen en de toedracht ervan. Dit zou kunnen worden ondervangen door externe deskundigen wél nauw te betrekken bij de ontwikkeling van de procedure die Defensie voortaan zal hanteren. Een procedure die op een dergelijke transparante manier tot stand wordt gebracht, is minder kwetsbaar voor kritiek achteraf.

6. TEN SLOTTE

De gebeurtenissen in de nacht van 14 op 15 augustus zijn op verschillende manieren onderzocht. Ondersteund door een multidisciplinaire kerngroep van defensiefunctionarissen heb ik de gang van zaken in de bewuste nacht zo goed mogelijk in kaart gebracht. In mijn voorbereiding heb ik al het beschikbare onderzoeksmateriaal gebruikt en heb ik een kort bezoek aan het inzetgebied gebracht om met alle betrokken militairen te spreken. Ook heb ik gesproken met de militairen die al in Nederland waren teruggekeerd. In Den Haag heb ik gesprekken gevoerd met de betrokken militairen en burgerambtenaren. Zonder uitzondering zijn de gesprekken in een constructieve sfeer verlopen en ik heb de open en coöperatieve opstelling van allen zeer op prijs gesteld. Vooral dankzij de medewerking van alle militairen in het uitzendgebied is het inzicht in de gebeurtenissen verder vergroot. Door lering te trekken uit hun ervaringen kan het operationele optreden van de krijgsmacht onder de buitengewone omstandigheden in Irak en elders verder worden verbeterd. Alle navorsingen hebben geresulteerd in dit rapport, dat naast een zo volledig mogelijke reconstructie ook enige aandachtspunten en een enkele procedurele aanbeveling bevat.

In verband met de overdracht van de bevoegdheden aan de Irakese interim-regering zijn er aan Nederlandse zijde niet of nauwelijks mogelijkheden om onderzoek te doen naar de toedracht van de aanval op de Nederlandse eenheden en naar de daders. Er bestaat evenmin inzicht in de opzet van het onderzoek aan Irakese zijde en aan de voortgang ervan. Bekend is slechts dat er aanhoudingen zijn verricht, maar dat de desbetreffende personen na verloop van tijd weer op vrije voeten zijn gesteld. Tijdens de gesprekken in het inzetgebied is mij gebleken dat hierover en over de enorme verschillen met het Nederlandse rechtssysteem gevoelens van onbehagen bestaan. De actieve rol van het Openbaar Ministerie in ons land staat in schril contrast tot de Irakese werkelijkheid waarmee de militairen dagelijks worden geconfronteerd. Deze tegenstelling verdient nadrukkelijk

aandacht, ook al is er geen gemakkelijke oplossing voor. Tegen deze achtergrond en in de wetenschap dat het onzeker is of de daders van de aanslag ooit ter verantwoording zullen worden geroepen, heb ik grote waardering voor de medewerking die de Nederlandse militairen mij hebben gegeven. Uit de gesprekken is voorts gebleken dat onder de militairen verschillende beelden bestaan van de dramatische gebeurtenissen op 14 en 15 augustus. Dit is op zichzelf begrijpelijk en het is bovendien een bekend verschijnsel, waaraan na de terugkeer van de militairen in Nederland ook nadrukkelijk en zorgvuldig aandacht moet worden besteed. Onze militairen moeten onder moeilijke en gevaarlijke omstandigheden hun taak uitvoeren en, zo blijkt ook weer uit de reconstructie van de gebeurtenissen in Ar Rumaythah, vaak in seconden beslissingen nemen en acties uitvoeren die verstrekkende gevolgen kunnen hebben. Zij zetten daarbij hun leven op het spel en dat van hun ondergeschikten. Het is absoluut noodzakelijk om na afloop van de missie nadrukkelijk aandacht te schenken aan de dilemma's en de emoties die daarmee gepaard gaan. Hopelijk draagt dit rapport daartoe bij.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Inlichtingen en veiligheid

De inlichtingenpositie van de Nederlandse eenheden in Al-Muthanna is kwetsbaar. Ondanks de betrekkelijk goede verhoudingen met het lokale bestuur en met de bevolking was er geen bruikbare informatie voorafgaand aan het incident.

Gebleken is dat de veiligheidsmaatregelen die op 14 augustus bij het Nederlandse bataljon van kracht waren, in overeenstemming waren met de richtlijnen en de adviezen van de divisie en van de chef Defensiestaf in Nederland.

De aanloop

Ten onrechte is de indruk ontstaan dat het centrum van de stad ten tijde van het incident in het algemeen verboden terrein was voor Nederlandse eenheden. Bij nader inzien is komen vast te staan dat van zo'n verbod geen sprake is geweest.

Er is zaterdagmiddag 14 augustus sprake geweest van een misverstand over de plaats waar een marechaussee team die avond onderzoek zou gaan doen naar een incident in Ar Rumaythah op 10 augustus waarbij Nederlandse militairen betrokken waren. Terwijl de werkelijke bestemming het centrum van de stad was, nam de dienstdoende officier in de commandopost aan dat het team naar de basis van de B compagnie net buiten de stad ging.

De gebeurtenissen van 14 op 15 augustus

De marechaussees van MP-9 hebben onder levensbedreigende omstandigheden de aangewezen 'drill' – zo snel mogelijk onttrekken aan het vuur – goed uitgevoerd. Vooral het besluit zo ver mogelijk door te rijden op de route Jackson en niet te stoppen zodra het vuren ophield, heeft het risico van meer slachtoffers verkleind.

Vastgesteld is dat de eerste melding door MP-9 van de beschietingen - aan de commandopost van het bataljon - tijdig, rustig en vrij volledig is geweest. De melder heeft onder extreem moeilijke omstandigheden een bewonderenswaardige professionaliteit aan de dag gelegd.

Gebleken is dat de acties van de B compagnie om het gestrande marechausseeteam te hulp te komen na afweging van de beschikbare informatie professioneel zijn uitgevoerd, óók toen eigen eenheden zwaar onder vuur zijn genomen.

De wijze waarop de commandant van het tweede voertuig van QRF-2, ondanks het feit dat hij zelf gewond was, zijn gewonde MAG-schutter binnenboord hield en bleef terugvuren op tegenstanders, heeft bewondering gewekt. Dit geldt ook voor de vier militairen van deze QRF die zich, nadat hun voertuig was uitgeschakeld, drie kwartier in het centrum van de stad verborgen hebben moeten houden alvorens de Apache en de Patria's ter plekke waren en zij zich in veiligheid konden brengen.

De reconstructie van de gebeurtenissen in de nacht van 14 op 15 augustus heeft uitgewezen dat de operaties op de grond en in de lucht snel en professioneel zijn uitgevoerd en dus als geslaagd kunnen worden aangemerkt.

Aandachtspunten

Met het beoefenen van uniforme verbindings- en meldingsprocedures kan niet vroeg genoeg worden begonnen, zelfs al vóór de uitzending, in de voorbereidingsfase. Vooral onderdelen die met het oog op een operatie speciaal worden toegevoegd aan een organieke eenheid moeten voor de uitzending voldoende gelegenheid krijgen om gezamenlijk te oefenen.

De vraag of (onderdelen van) procedures helemaal goed zijn verlopen, is onderdeel van de geldende praktijk om operaties kritisch tegen het licht te houden, zodat er lering uit kan worden getrokken. 'Lessons learned' zijn des te belangrijker omdat Nederlandse eenheden

overwegend onder buitengewone omstandigheden optreden, zoals thans in Afghanistan en Irak. Het is van belang de desbetreffende eenheden bij evaluaties te betrekken.

De informatievoorziening

Kort na het incident ontstaan er twijfels, niet in de laatste plaats bij de minister zelf, aan de volledigheid en de 'houdbaarheid' van de beschikbare informatie. Mede op ambtelijk advies is de minister dan ook van meet af aan in het openbaar terughoudend met alle informatie omgegaan. De Tweede Kamer is met de brief van 19 augustus juist geïnformeerd.

De bedoeling van de vervolgstappen om meer informatie te verzamelen is niet voor alle betrokkenen duidelijk geweest. Dergelijke onduidelijkheden kunnen voortaan worden vermeden door de afzonderlijke stappen in een procedure vast leggen, zodat de afhandeling van incidenten tijdens operaties op een samenhangende en voorspelbare wijze verloopt.

Alle inspanningen na het incident om gegevens te verzamelen en om de gang van zaken te reconstrueren, zijn er van meet af aan op gericht geweest de minister zo goed mogelijk te informeren. Alle betrokkenen, in het inzetgebied en in Den Haag, hebben daaraan zonder terughoudendheid meegewerkt, zodat kan worden geconcludeerd dat de kernboodschap in het rapport-Van Kemenade (1998) - openheid! - in vruchtbare aarde is gevallen.

AANBEVELINGEN

Inlichtingen en veiligheid

Gezien de kwetsbare inlichtingenpositie van het Nederlandse bataljon in Irak is het van groot belang dat bij de vergaring, de verwerking en de analyse van inlichtingen op alle plaatsen en op alle niveaus nadrukkelijk wordt gezien hoe de resultaten ten goede kunnen komen van de eenheden in het operatiegebied.

Informatievoorziening

Een procedure voor de afhandeling van incidenten tijdens operaties, zoals op 14 en 15 augustus, zou kunnen bestaan uit twee fasen:

- De eerste fase, direct na het incident, waarin dringende behoefte bestaat aan feitelijke informatie - "wie, wat, waar, wanneer" - moet duidelijk worden afgebakend. De huidige structuren lijken hiervoor goed bruikbaar en vooral de regulerende rol van het contingentscommando moet worden bewaakt;

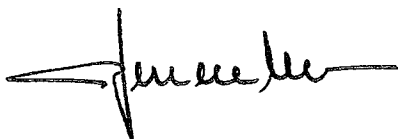
- De tweede fase is erop gericht een volledig beeld van de gebeurtenissen op te bouwen. Om op grond van een feitenonderzoek tot een omvattende reconstructie te komen, is een multidisciplinaire benadering gewenst.

Zodra de primaire informatie beschikbaar is en voldoende geverifieerd, kan de minister de pers en de Tweede Kamer inlichten. Het is van belang dat het onderzoek in de tweede fase in betrekkelijke rust kan worden uitgevoerd. Om dat te bewerkstelligen is het aan te bevelen een volwaardige procedure te ontwikkelen en die ter kennis te brengen van het parlement. In voorkomend geval kan de minister onder verwijzing naar een inmiddels bekende procedure aankondigen dat nadere, uitgebreidere informatie volgt, maar ook dat die enige tijd op zich kan laten wachten. Door externe deskundigen nauw te betrekken bij de ontwikkeling van de procedure die Defensie voortaan zal hanteren, is deze minder kwetsbaar voor kritiek achteraf.

Nazorg

Onder militairen in het gebied leven gevoelens van onbehagen over de kloof die er gaapt tussen het Nederlandse en het Irakese rechtssysteem. Ook bestaan er verschillende beelden van de dramatische gebeurtenissen op 14 en 15 augustus. Het is noodzakelijk om na afloop van de missie nadrukkelijk aandacht te schenken aan deze en andere dilemma's en emoties bij het personeel.

Den Haag, 16 november 2004

C.J.M. de Veer